

Ivan Faško
(Uniwersytet Jagielloński w Krakowie)

Ortograficzne i ortoepiczne zróżnicowanie słowacko-serbskich aproksymatów międzyjęzykowych

Tematowi aproksymacji międzyjęzykowej, nazywanej też homonią międzyjęzykową, wyrazami zdradliwymi, falsi-ekwiwalencją, pułapkami leksykalnymi lub fałszywymi przyjaciółmi tłumacza, w literaturze językoznawczej poświęcono dotąd wiele uwagi. To zagadnienie ma też aspekt praktyczny zarówno w glottodydaktyce, jak i w translatoryce. Niniejszy artykuł będzie poświęcony głównie analizie tego zjawiska w dwóch językach słowiańskich: słowackim i serbskim.

Lingwiści zajmowali się przede wszystkim dużymi językami – angielskim, niemieckim czy francuskim. Ale i w językach słowiańskich problem aproksymacji międzyjęzykowej doczekał się stosunkowo dużej liczby opracowań. Większa część z nich to słowniki wyrazów zdradliwych, mniej z nich dotyczy problemów teoretycznych i metodologicznych związanych ze zjawiskiem aproksymacji międzyjęzykowej.

Ważniejsze niesłownikowe pozycje dotyczące języków słowiańskich to *Zrádná slova v polštině a češtině* Edvarda Lotki (1992), *Czesko-polska pozorná*

ekwiwalencja językowa. *Materiały pomocnicze dla studentów, polskich bohemistów i czeskich polonistów* Teresy Zofii Orłoś (2004), *Zradności polskiej a slovenskej lexiky* Marty Pančíkovej (2005) oraz liczne publikacje Katarzyny Wojan. Podczas gdy zagadnienia aproksymacji polsko-czeskiej, polsko-rosyjskiej i polsko-słowackiej są zbadane w stosunkowo dużym stopniu, to opracowań na temat języka słowackiego i serbskiego jest niewiele.

Język słowacki należy do grupy języków zachodniosłowiańskich, ale zachował wiele cech południowosłowiańskich. Słowacki i serbski opierają swoje systemy graficzne na systemie czeskim (w wypadku zapisu łacinką), są one językami prozodycznymi oraz posiadają podobny inwentarz fonemów. Te podobieństwa skłoniły autora do przyjrzenia się bliżej, w jaki sposób serbsko-słowackie pułapki leksykalne są zróżnicowane formalnie, i chociaż częściowego wypełnienia luki w badaniach nad serbsko-słowacką aproksymacją międzyjęzykową.

Problematyką aproksymacji międzyjęzykowej autor zajmował się w swojej niepublikowanej pracy dyplomowej *Międzyjęzykowa aproksymacja serbsko-słowacka – zarys problematyki* (Faško, 2012). W niniejszym artykule rozważania zostały oparte na tym samym materiale leksykalnym, z którego korzystano podczas pisania wspomnianej pracy. Autor prezentuje poniżej wyniki w niej zawarte oraz najważniejsze wnioski z analizy jakościowej zebranego materiału. Badania te są badaniami wstępnymi.

Terminologia, metody i materiał leksykalny

Jak można zauważyć, dla określenia zjawiska aproksymacji międzyjęzykowej stosuje się wiele terminów. Jednym z najczęstszych jest *homonimia międzyjęzykowa*. Znaczenie, które było dotąd przypisywane temu terminowi, nie jest poprawne, skoro określa się nim takie wyrazy, które nie posiadają identycznej formy (Фашко, 2015, ss. 132–133). Te wątpliwości skłoniły autora tego artykułu do posługiwania się terminami zaproponowanymi przez Martę Karpaczewą (1985, s. 46) *aproksymat* oraz *aproksymacja*. W odróżnieniu od terminu *homonimia międzyjęzykowa* nie odsyłają do innych zjawisk wewnątrz- lub międzyjęzykowych oraz umożliwiają określanie omawianego zjawiska w sposób uniwersalny i poprawny.

Stosowanie terminów Karpaczewej pozwoliło na zdefiniowanie innej potrzebnej terminologii tak, by było możliwe nazywanie różnych rodzajów

aproksymatów w sposób jak najbardziej jednoznaczny i jasny. Chodzi o terminy: a) *aproksymaty (międzyjęzykowe)* – jakiegokolwiek wyrazy z dwóch różnych języków, które posiadają identyczną lub podobną formę, ale różnią się semantycznie, gramatycznie itd.; b) *homonimy (międzyjęzykowe)* – aproksymaty posiadające identyczną formę graficzną i foniczną; c) *homofony (międzyjęzykowe)* – aproksymaty, które posiadają identyczną formę foniczną, przy czym forma graficzna może być podobna lub odmienna; d) *homografy (międzyjęzykowe)* – aproksymaty, które posiadają identyczną formę graficzną, przy czym forma foniczna może być podobna lub odmienna; e) *paronimy*¹ (*międzyjęzykowe*)² – wyrazy z dwóch różnych języków, które posiadają podobną formę graficzną i/lub foniczną (Фашко, 2015, s. 133).

Aby było możliwe zastosowanie tej terminologii, która jest ściśle związana z subiektywnym odczuwaniem zgodności i podobieństwa, oraz zaklasyfikowanie zebranych aproksymatów do odpowiednich grup (homonimy, homofony, homografy i paronimy międzyjęzykowe), należało podjąć próbę definiowania znaczeń i zasięgu pojęć *zgodność* i *podobieństwo*.

Z tego powodu do analizy materiału leksykalnego zastosowano dwa podejścia – swobodne oraz ścisłe. To pierwsze pozwalało, aby pewne obiektywne i regularnie pojawiające się różnice były traktowane jako tożsame, np. końcówka bezokolicznikowa słc. *-ŕ* i serb. *-ti* lub różnice pomiędzy słowackim bezdźwięcznym i serbskim dźwięcznym wygłosem (zarówno w grafii, jak i w epii). Drugie podejście, ściśle, nie dopuszczało żadnych wyjątków. Cechy prozodyczne ani

¹ Serbska badaczka Rajna Dragičević (Драгићевић, 2010, s. 315) mianem *paronimów międzyjęzykowych (међујезички пароним)* określa takie aproksymaty, które wywodzą się z tego samego wyrazu pierwotnego – są homogeniczne. Takie podejście jest wynikiem różnego definiowania terminu *paronim* przez językoznawstwo serbskie (a także rosyjskie) i słowackie (a także polskie). W serbskiej tradycji językoznawczej paronimy posiadają ten sam rdzeń, w tradycji słowackiej ważne jest potencjalnie mylące podobieństwo formalne bez względu na etymologię wyrazów. Więcej na ten temat w (Драгићевић, 2010; Фашко, 2015; Škvareninová, 1999).

² Jeżeli podobieństwo formy jest ważniejsze niż jej zgodność, to terminem *paronim międzyjęzykowy* można określać takie wyrazy, które są do siebie podobne graficznie i fonicznie jednocześnie, parafonami zaś te, które są do siebie podobne fonicznie – vice versa w wypadku paragrafów. Autor tego artykułu najwięcej uwagi zwracał jednak na zgodność formalną. Podobieństwa aproksymatów dogłębnie nie badał. Dlatego aproksymaty, o których nie można powiedzieć, że są formalnie identyczne, nazywa ogólnie paronimami międzyjęzykowymi, bez względu na to, czy podobieństwo zachodzi na płaszczyźnie graficznej, fonicznej, czy na obu jednocześnie.

słowacka diakrytyka oznaczająca długość głoski (akut) nie miały wpływu na wynik analizy. Nie były brane pod uwagę, ponieważ oba języki są językami prozodycznymi i znakiem akutu w języku serbskim oznacza się akcent długi rosnący (Faško, 2012, s. 23), w języku słowackim zaś – długość głoski.

Następnie przeprowadzona analiza ilościowa wykazała, że w wypadku czasowników lepszy obraz o zróżnicowaniu formalnym daje podejście swobodniejsze. Według analizy ścisłej wszystkie czasowniki zostałyby klasyfikowane do grupy paronimów. Takie wyniki nie posiadałyby żadnej wartości eksplanacyjnej. W wypadku rzeczowników podejście ścisłe okazało się słuszniejsze, skoro pewne obiektywne różnice nie były traktowane jako tożsame. To z kolei nie deformowało końcowych proporcji pojedynczych grup³.

Analizie poddano łącznie 266 par aproksymatów w formach podstawowych - 110 czasownikowych oraz 156 rzeczownikowych. Do analizy zostały wybrane wyrazy z tych klas leksemów, ponieważ na przykładzie czasowników i rzeczowników najłatwiej zilustrować omawianą problematykę. Dla porównania języka serbskiego ze słowackim korzystano z alfabetu łacińskiego ze względu na jego użycie w obu językach.

Do zebrania materiału leksykalnego autorowi posłużyły jego własne notatki oraz słowniki:

- *Srbsko-český a česko-srbský slovník* (Jeníková, 2007),
- *Речник српскога језика* (Вујанић, 2007),
- *Krátky slovník slovenského jazyka* (Kačala, Pisárčiková, & Považaj, 2003),
- *Slovník súčasného slovenského jazyka* (Buzássyová & Jarošová, 2006, 2011).

Analiza różnic występujących między poszczególnymi rodzajami aproksymatów

O przynależności par aproksymatów do poszczególnych klas decydują różnice istniejące pomiędzy mówioną formą języka a jego formą pisaną. W tej kwestii język serbski i słowacki znacznie od siebie odbiegają, w samej pisowni serbskiej i słowackiej są zauważalne istotne różnice. Ortografia serbska

³ Więcej na temat analizy ilościowej oraz rozważań nad pojęciami *tożsamość* i *podobieństwo* można znaleźć w (Faško, 2014).

i słowacka nie tylko wykorzystują odmienne alfabety, lecz także oparte są na innych zasadach. Podczas gdy serbska rządzi się ogólnie tylko *zasadą fonetyczną* (Klajn, 2005, s. 15), w słowackiej oprócz zasady fonetycznej funkcjonują także *morfologiczna*, *gramatyczna* i *etymologiczna* (Imrichová, Skladaná, & Ripka, 2005, s. 15).

Zasada fonetyczna polega na przypisaniu jednemu grafemowi tylko jednego dźwięku. W języku serbskim ta zasada jest przestrzegana konsekwentnie, w języku słowackim mniej. W obu językach odstępstwa od zasady fonetycznej stanowią dwuznaki. Natomiast w języku słowackim są to także <de, te, ne, le, di, ti, ni, li>, które w wyrazach rodzimych wymawiane są nie twardo, lecz miękko [dɛ, tɛ, nɛ, lɛ, dʲi, tʲi, nʲi, lʲi]. Połączenia <ia, ie, iu> mogą być po słowacku wymawiane dyftongicznie – [j̥ia, j̥e, j̥u] lub dwusylabowo jako [j̥i̯a, j̥i̯e, j̥i̯u]. Serbskie grupy spółgłoskowe mogą być również wymawiane odmiennie, np. <predsednik> [pɾɛdɛdnik] lub <studentski> [studencki].

Zasada morfologiczna opiera się na zachowaniu tej samej formy wyrazów i morfemów bez względu na wymowę. Dlatego przed spółgłoską bezdźwięczną może pojawić się dźwięczna i odwrotnie, np. słc. <poradca>. Wyraz może być w grafii zakończony na spółgłoskę dźwięczną, ale w wymowie będzie wygłos bezdźwięczny. Trzeba zwrócić uwagę na przytoczone wyżej przykłady odstępstw od zasady fonetycznej w języku serbskim (*predsednik*, *studentski*), ponieważ można tu dostrzec zachowanie w pisowni grafemów oznaczających fonemy dźwięczne⁴. Można by zatem przyjąć występowanie zasady morfologicznej w ograniczonym zakresie także w ortografii serbskiej.

Zasada gramatyczna w ortografii słowackiej polega na odmiennym zapisie w zależności od gramatyki, np. różnicowanie N sg. i N pl. przyimotników rodzaju męskiego, np. <pekný, pekní>, lub pisanie przyimków *s*, *so*, *z*, *zo* w zależności od przypadku, z którym się łączą, np. *s tebou* (dla I), *z teba* (dla G).

Zasada etymologiczna zauważalna jest w rozróżnianiu grafii *i*, *í*, *y*, *ý*, podczas gdy nie zachodzą różnice w barwie dźwięku, np. <vír> i <výr> wymawiane są jako [vír]. W wyrazach obcych jest dopuszczalne pisanie znaków, które w alfabecie słowackim nie istnieją, np. *röntgen*.

⁴ Z powodu występowania w języku serbskim upodobnienia wstecznego oraz uproszczeń zachodzących w grupach spółgłoskowych powinno się je zapisywać jako *precdnik* i *studencki* (ds > ts > c).

Różnice wynikające z występowania odmiennych zasad ortograficznych w języku słowackim i serbskim przekładają się na różnice między aproksymatami międzyjęzykowymi w poszczególnych grupach.

Homonimy międzyjęzykowe, jak wcześniej ustalono, są aproksymatami identycznymi pod względem grafii i fonii. Jedynymi rzeczywistymi odmiennościami formalnymi, które nie powodowały braku zaklasyfikowania do tej kategorii, były końcówki infinitywne serb. *-ti* oraz śl. *-ṭ*. W klasyfikacji, w proponowanych czterech kategoriach, nie uwzględniano właściwości prozodycznych. W grupie homonimów znajduje się jednak stosunkowo duża liczba takich aproksymatów, o których można powiedzieć, że są tożsame także pod względem prozodycznym.

Spośród wszystkich zebranych czasownikowych homonimów międzyjęzykowych 21,15% stanowiły te, które miały identyczne właściwości prozodyczne. Spośród rzeczownikowych homonimów takich par było aż 33,33%. Tak wysokie wyniki mogą wskazywać na niebagatelną rolę prozodii w aproksymacji międzyjęzykowej⁵.

Homofony, typ aproksymatów posiadających identyczną stronę foniczną, różnią się zapisem. Jedyne elementy występujące w grafii, które były traktowane jako identyczne, to zapisywanie słowackich głosek długich <á, é, í, ó, ú, ř> (oprócz <Ľ>) w stosunku do serbskich <a, e, i, o, u, r>. Różnice, które znalazły się wśród zebranych aproksymatów, były następujące: <lj:ḷ; nj:ñ; h:ch; i:y/ý; e:ä; t:d>.

Wśród homofonów międzyjęzykowych różnice graficzne zachodzą tylko wtedy, kiedy dwóm odmiennym grafemom przypisana jest identyczna wartość foniczna⁶. Często są to znaki specyficzne dla danego języka. Stosunkowo niewielka liczba takich grafemów w języku serbskim uniemożliwia pojawienie się homofonów na większą skalę. To stanowi główny powód tego, że kategoria homofonów międzyjęzykowych odznacza się najmniejszą liczebnością.

⁵ Aby móc stwierdzić, że homonimy międzyjęzykowe mają tożsame właściwości prozodyczne, konieczne było posiadanie przez aproksymaty długości oraz akcentu w tym samym miejscu. W wypadku języka serbskiego zauważalne są korelacje między akcentem wyrazowym i iloczasem, w języku słowackim takich korelacji nie ma (Dalewska-Greń, 2012, s. 120). Słowacki akcent wyrazowy jest inicjalny, serbski – ruchomy. Z tego powodu mogły się tutaj znaleźć tylko te homonimy, w których jest sylaba inicjalna akcentowana i długa (Faško, 2012, ss. 26–27).

⁶ Śl. <ä> może być wymawiane jako [ä] lub [e]. Ze względu na bardzo rzadko występującą wymowę szeroką Autor przypisuje mu wymowę zgodną z <e>.

Obecność <t:d> [t:t] w tym miejscu jest uwarunkowana ortoepią języka słowackiego, w którym wygłos jest zawsze bezdźwięczny. Z tego powodu <d> wymawiane jest jako [t], które stanowi bezdźwięczną parę dla dźwięcznego /d/. Oprócz tego, o przynależności aproksymatów do tej kategorii może przesądzić występowanie zasady morfologicznej (*rád*) oraz etymologicznej (*svätyňa*) w języku słowackim.

Tabela 1 zawiera po jednym przykładzie dla każdej różnicy graficznej występującej wśród homofonów.

Tabela 1. Przykłady homofonów międzyjęzykowych ze względu na zachodzącą różnicę graficzną (Faško, 2012, s. 30)

serb.	ślc.	różnica
rat [rät] <i>m</i>	rád [rät] <i>m</i>	<t:d>
duplja [dúpl̩a] <i>f</i>	dupľa [dupľ̩a] <i>f</i>	<lj:l̩>
hlap [xl̩ap] <i>m</i>	chlap [xlap] <i>m</i>	<h:ch>
svetinja [svéti̩ňa] <i>f</i>	svätyňa [sveti̩ňa] <i>f</i>	<e:ä; i:y; nj:ň>

Homografy międzyjęzykowe, w odróżnieniu od homofonów, posiadają identyczny zapis, lecz wymawiane są odmiennie. Mogą istnieć ze względu na różne zasady ortograficzne występujące w języku serbskim i słowackim. Homografia w tym wypadku opiera się na funkcjonowaniu w języku słowackim zasady morfologicznej, na istniejących w nim odstępstwach od zasady fonologicznej oraz na odmiennej wartości fonetycznej znaku <h> i <v>.

Na podstawie tego można różnice pojawiające się w kategorii homografów prezentować następująco:

- odstępstwa od zasady fonologicznej: wymowa <de, te, le, di, ti, ni, li>, czyli serb. [de, te, le, di, ti, ni, li] wobec ślc. [d̩e, t̩e, l̩e, d̩i, t̩i, n̩i, l̩i];
- stosowanie w ortografii słowackiej zasady morfologicznej: zachowanie grafemu przypisanego dźwięcznemu fonemowi, podczas gdy wymawiany jest jego bezdźwięczny wariant – [d:t; z:s];
- jeden znak graficzny może reprezentować różne fonemy: <h> to serb. [x] i ślc. [h] oraz <v> to serb. [v] i w tym wypadku ślc. [u].

Wymienione wyżej różnice zilustrowano przykładami w Tabeli 2.

Tabela 2. Przykłady homografów międzyjęzykowych ze względu na zachodzącą różnicę foniczną (Faško, 2012, s. 31)

	serb.	ślc.	różnica
ad a)	desiti se [dɛ̌siti se]	desit' sa [dɛ̌sit' sa]	[de:de]
	tešiti [tɛ̌šiti]	tešit' [tɛ̌šit']	[te:te]
	levica [lɛ̌vica] <i>f</i>	levica [lɛ̌vica] <i>f</i>	[le:le]
	nuditi [nũditi]	nudit' [nũdit']	[di:dĩ]
	istina [istina] <i>f</i>	istina [istina] <i>f</i>	[ti:ti]
	rečnik [rečnik] <i>m</i>	rečnik [rečnik] <i>m</i>	[ni:ni]
	baliti [bãliti]	balit' [bãlit']	[li:li]
ad b)	trud [trũd] <i>m</i>	trũd [trũt] <i>m</i>	[d:t]
	voz [võz] <i>m</i>	voz [vos] <i>m</i>	[z:s]
ad c)	hrana [xrãna] <i>f</i>	hrana [hrana] <i>f</i>	[x:h]
	stavka [stãvka] <i>f</i>	stãvka [stãuka] <i>f</i>	[v:u]

Najliczniejszą grupę aproksymatów ze względu na elementy różnicujące stanowią paronimy międzyjęzykowe. Różnica w tym wypadku zachodzi bowiem na płaszczyźnie zarówno fonii, jak i grafii. Trudno ustalić, jaki charakter powinny mieć te różnice. Zjawisko paronimii, jak już była mowa, ściśle wiąże się z subiektywnym odczuwaniem różnic i podobieństw.

Podczas analizy zebranych paronimów międzyjęzykowych stwierdzono dużą liczbę różnic. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, że paronimy są rodzajem aproksymatów, które różnią się pod względem graficznym i fonicznym jednocześnie. Pojawiają się wszelkie różnice, które są charakterystyczne dla już opisanych grup, oraz inne, specyficzne dla paronimów. Podczas gdy w homonimii, homofonii i homografii międzyjęzykowej można wskazać podstawy, na których polegają zgodność lub podobieństwo, w wypadku paronimii międzyjęzykowej takie zadanie jest utrudnione. Dlatego autor zdecydował się opisać charakter tych rozbieżności i zilustrować je przykładami.

Można zatem wśród paronimów międzyjęzykowych odnaleźć różnice polegające na:

- a) różnej liczbie fonemów, np. serb. *uskladiti* [ũskladiti] i ślc. *uskladnit'* [uskladnit']; jeżeli różnica polegała na liczbie samogłosek, to zawsze dotyczyła samogłoski w wygłosie wyrazu, co wiązało się wśród rzeczowników z innym rodzajem gramatycznym, np. pomiędzy serb. *fukara* [fukãra] (rodzaj żeński) i ślc. *fukãr* [fukãr] (rodzaj męski) zachodzi różnica w wygłosowym /-a:/-ø/, co w konsekwencji oznacza różnicę także w rodzaju gramatycznym;

- b) występowania w tym samym miejscu odmiennych spółgłosek, które stoją we wzajemnej opozycji pod względem dźwięczności, np. serb. *cen-kati se* [cɛ̃ŋkati se] i śl. *cengat'* [cɛŋgat']; różnice tego charakteru były zauważalne najczęściej w wygłosie, np. serb. *trud* [trûd] i śl. *trúd* [trût] (występowanie zasady morfologicznej w języku słowackim);
- c) odmiennej miękkości spółgłosek, przy czym najczęściej chodzi o korelację serb. /d, t, n, l/ i śl. /d', t', ň, l'/; ta różnica jest najbardziej rozpowszechniona wśród aproksymatów, w których po /d, t, n, l/ występuje /e, i/, co w języku słowackim powoduje zmiękczenie, np. serb. *lešnik* [lěšnik] i śl. *lesník* [lěšník], ale serb. *tapkati* [tăpkati] i śl. *ťapkať* [ťapkať]; specyficzną zmianą miękkości jest zestawienie serbskiego /č/, które w języku słowackim nie ma odpowiednika, z jego słowackimi pseudoekwiwalentami /č/ (np. serb. *pračka* [prăčka] i śl. *práčka* [prăčka]) lub /c/ (np. serb. *svraćati* [svrăcati] i śl. *zvracať* [zvracať]);
- d) odmienności pod względem miejsca artykulacji spółgłosek przedniojęzykowych, jak np. /š:/s/ lub /c:/č/ – serb. *češati* [čěšati] i śl. *časat'* [časat'];
- e) występowaniu psł. *g > serb. /g/ i śl. /h/, które jest specyficznym elementem różnicującym język serbski i słowacki pod względem formy⁷, np. serb. *lugar* [lùgār] i śl. *luhár* [luhār] lub serb. *gajiti* [gájiti] i śl. *hájit'* [hājit']; analogicznie odnośnie do kwestii dźwięczności wygłosu: chociaż różnica /g:/h/ jest regularna, nie oznacza to, że pary aproksymatów zawierające psł. *g powinny być traktowane jako zgodne formalnie. Należy jednak wydzielić je spośród różnic pojawiających się pomiędzy spółgłoskami;
- f) występowaniu odmiennych samogłosek, przy czym najczęściej zmiany wokaliczne miały kierunek od serb. samogłoski do śl. dyftongu, np. serb. *zameriti* [zàmeriti] i śl. *zamierit'* [zamierit'], choć zdarzały się także zamiany samogłoska – samogłoska, jak np. serb. *novac* [nòvac] i śl. *novic* [novic].

Podsumowanie

Jak można zauważyć, aproksymaty międzyjęzykowe różnicują się nawzajem w sposób stosunkowo usystematyzowany i regularny. Różnice polegające na stosowaniu odmiennych zasad ortograficznych mają swoje odzwierciedlenie w sposobie zróżnicowania formalnego aproksymatów. W wypadku paronimów

⁷ Szerzej na temat przejścia ps. *g>ɣ>h można przeczytać w pracy Eugena Pauliny'ego (1963) *Fonologický vývin slovenčiny*.

międzyjęzykowych zauważalne są różnice, które mają podłoże etymologiczne lub incydentalne. Poznanie ogólnego charakteru tych różnic występujących między aproksymatami stanowić może wytyczną przy zbieraniu materiału leksykalnego dla kolejnych badań lub podczas opracowywania słowników aproksymatów zawierających ich ściśle określony pod względem formy rodzaj.

Jak wykazała analiza jakościowa homonimów międzyjęzykowych, o stosunkowo dużej liczbie homonimów międzyjęzykowych można powiedzieć, że posiadają one identyczne cechy prozodyczne. Takie stwierdzenie nie jest jednak wystarczające. Kwestiom prozodycznym i ich roli w aproksymacji międzyjęzykowej należałoby poświęcić więcej uwagi. Skoro język serbski i słowacki są językami prozodycznymi, mogłoby się okazać, że iloczasa ma niebagatelny wpływ na postrzeganie poszczególnych języków.

Zakończenie

W niniejszym artykule autor podjął próbę ogólnego scharakteryzowania różnic występujących między serbsko-słowackimi aproksymatami międzyjęzykowymi. Wykazano, że nawet wśród różnic można znaleźć pewne wspólne cechy, które pozwalają na ich ogólny opis.

Zadaniem analizy materiału leksykalnego było wstępne zbadanie części dotąd bardzo słabo opracowanej tematyki. Na początku trudno było przewidzieć problemy, które należy rozwiązać. Z tego powodu uzyskane wyniki nie są wyczerpujące i nie powinny być traktowane jako ostateczne. Konkluzje te stanowią jednak znaczącą przesłankę do podejmowania kolejnych badań nad aproksymacją serbsko-słowacką czy ogólnie słowiańską.

Bibliografia

- Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Red.). (2006). *Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G*. Bratislava: Veda.
- Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Red.). (2011). *Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L*. Bratislava: Veda.
- Dalewska-Greń, H. (2012). *Języki słowiańskie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Faško, I. (2012, czerwiec). *Międzyjęzykowa aproksymacja serbsko-słowacka – zarys problematyki* (Niepublikowana praca dyplomowa). Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

- Faško, I. (2014). Kvalitatívna analýza ako pomôcka pri skúmaní interlingválnej aproximácie. W: M. Dobříková (Red.), *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Philologica* (T. 73, ss. 207–213). Bratislava: Univerzita Komenského.
- Imrichová, M., Skladaná, M., & Ripka, I. (2005). *Príručka slovenského pravopisu pre školy a prax*. (M. Hýlová, Red.). Bratislava: Agentúra Cesty, s.r.o.
- Jeníková, A. (2007). *Srbsko-český a česko-srbský slovník*. Voznice: Leda.
- Kačala, J., Pisárčiková, M., & Považaj, M. (Red.). (2003). *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda.
- Karpaczewa, M. (1985). Aproksymaty – wyrazy różnych języków o podobnej formie a odmiennym znaczeniu. *Rocznik Slawistyczny*, 45(1), 45–50.
- Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Lotko, E. (1992). *Zrádná slova v polštině a češtině*. Olomouc: Votobia.
- Orłoś, T. Z. (Red.). (2004). *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa: Materiały pomocnicze dla studentów, polskich bohemistów i czeskich polonistów*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Pančiková, M. (2005). *Zradnosti polskej a slovenskej lexiky*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Pauliny, E. (1963). *Fonologický vývin slovenčiny*. (Š. Peciar, Red.). Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Škvareninová, O. (1999). *Paronymický slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Вужанић, М. (2007). *Речник српскога језика*. (М. Николић, Red.). Нови Сад: Матица српска.
- Драгићевић, Р. (2010). *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике.
- Фашко, И. (2015). Међујезичка апроксимација – термилошки проблеми и предлог класификације међујезичких апроксимата на подлози форме. W: М. Ковачевић (Red.), *Савремена проучавања језика и књижевности: Зборник радова са VI научног скупа младих филолога Србије одржаног 22. марта 2014. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу* (Т. 6/1, ss. 127–136). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу.

Bibliography (Transliteration)

- Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Eds.). (2006). *Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G*. Bratislava: Veda.
- Buzássyová, K., & Jarošová, A. (Eds.). (2011). *Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L*. Bratislava: Veda.
- Dalewska-Greń, H. (2012). *Języki słowiańskie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dragičević, R. (2010). *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike.
- Faško, I. (2012, June). *Międzyjęzykowa aproksymacja serbsko-słowacka – zarys problematyki* (Unpublished Bachelor's thesis). Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

- Faško, I. (2014). Kvalitatívna analýza ako pomôcka pri skúmaní interlingválnej aproximácie. In M. Dobriková (Ed.), *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského – Philologica* (Vol. 73, pp. 207–213). Bratislava: Univerzita Komenského.
- Faško, I. (2015). Međujezička aproksimacija – terminološki problemi i predlog klasifikacije međujezičkih aproksimata na podlozi forme. In M. Kovačević (Ed.), *Savremena proučavanja jezika i književnosti: Zbornik radova sa VI naučnog skupa mladih filologa Srbije održanog 22. marta 2014. godine na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu* (Vol. 6/1, pp. 127–136). Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet u Kragujevcu.
- Imrichová, M., Skladaná, M., & Ripka, I. (2005). *Príručka slovenského pravopisu pre školy a prax*. (M. Hýlová, Ed.). Bratislava: Agentúra Cesty, s.r.o.
- Jeníková, A. (2007). *Srbsko-český a česko-srbský slovník*. Voznice: Leda.
- Kačala, J., Pisárčiková, M., & Považaj, M. (Eds.). (2003). *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda.
- Karpaczewa, M. (1985). Aproksymaty – wyrazy różnych języków o podobnej formie a odmienym znaczeniu. *Rocznik Slawistyczny*, 45(1), 45–50.
- Klajn, I. (2005). *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Lotko, E. (1992). *Zrádná slova v polštině a češtině*. Olomouc: Votobia.
- Orłoś, T. Z. (Ed.). (2004). *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa: Materiały pomocnicze dla studentów, polskich bohemistów i czeskich polonistów*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Pančiková, M. (2005). *Zradnosti polskej a slovenskej lexiky*. Opole: Uniwersytet Opolski.
- Pauliny, E. (1963). *Fonologický vývin slovenčiny*. (Š. Peciar, Ed.). Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- Škvareninová, O. (1999). *Paronymický slovník*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Vujančić, M. (2007). *Rečnik srpskoga jezika*. (M. Nikolić, Ed.). Novi Sad: Matica srpska.

Orthographic and orthoepic diversity of Serbo-Slovak interlingual approximates

Summary

The paper is a presentation of the results of a qualitative formal analysis of different types of Serbo-Slovak interlingual approximates (false friends, interlingual homonyms). In his earlier research on Serbo-Slovak approximation, the author of this paper defined the appropriate terminology and the meaning of the notions *similar* and *identical* in terms of quantitative analysis.

The results of the study are based on lexical material containing 266 pairs of Serbo-Slovak approximates. They have been classified into four groups – interlingual homonyms, homophones, homographs and paronyms. We found that the differences between approximates are similar in their nature within the groups they were classified into. The existence of these types of differences is possible due to the presence of numerous spelling principles in the Slovak orthography – which features a combination of the phonetic, morphological, grammatical and etymological principles. In the Serbian language, the phonetic principle is the only one consistently present, and the morphological principle can be seen only in a few exceptions. Orthoepic differences are closely related to the orthographic ones. In addition, we can distinguish other kinds of differences which result from a different etymological development or are accidental. Comparing and understanding differences gives a comprehensive and clear view of the formal differentiation of Serbo-Slovak interlingual approximation

Ortograficzne i ortoepiczne zróżnicowanie słowacko-serbskich aproksymatów międzyjęzykowych

Streszczenie

W niniejszym artykule zaprezentowane zostały wyniki analizy jakościowej pojedynczych rodzajów serbsko-słowackich aproksymatów międzyjęzykowych (wyrazów zdradliwych, homonimów międzyjęzykowych) pod względem ich formy. Autor w swoich wcześniejszych badaniach nad aproksymacją serbsko-słowacką zajął się zdefiniowaniem odpowiedniej terminologii i ustaleniem znaczenia pojęć *podobny* i *identyczny* za pomocą analizy ilościowej.

Wyniki badań opierają się na materiale leksykalnym liczącym 266 par serbsko-słowackich aproksymatów. Zaklasyfikowano je do czterech grup – homonimy, homofony, homografy oraz paronimy międzyjęzykowe. Okazało się, że różnice między aproksymatami mają podobny charakter w zależności od tego, do której z grup aproksymaty zostały zaklasyfikowane. Pojawienie się tych różnic wynika z istnienia kilku zasad ortograficznych w pisowni języka słowackiego – połączenie zasady fonetycznej, morfologicznej, gramatycznej

oraz etymologicznej, podczas gdy w języku serbskim obecna jest tylko zasada fonetyczna, morfologiczną można zauważyć w kilku wyjątkach. Różnice ortoepiczne są ściśle powiązane z ortograficznymi. Oprócz tego wskazać można takie różnice, które wynikają z odmiennego rozwoju etymologicznego lub są przypadkowe. Porównanie i poznanie różnic daje możliwość pełniejszego spojrzenia na formalne zróżnicowanie serbsko-słowackich aproksymatów międzyjęzykowych.

Keywords: interlingual homonymy; formal analysis; false friends; Serbian language; Slovak language

Słowa kluczowe: homonimia międzyjęzykowa; analiza formalna; wyrazy zdradliwe; język serbski; język słowacki

Ivan Faško, Institute of Slavonic Studies, Faculty of Philology, Jagiellonian University in Kraków, Cracow

Correspondence: ivan.fasko@gmail.com

This work has been self-funded by the author.

Competing interests: The author has declared he has no competing interests.